

Maan keskeisen sikatalousalueen porsastuotantosikaloiden bioturvatasen luotettavan kokonaiskuvan selvittämiseksi laaditaan alueen merkittävimmille emakkosikaloille bioturvaluokitus ja -suunnitelma. Kaksivuotista laajaa yhteistyöhanketta vetää projektipäällikkö, eläinlääkäri Salla Talvitie, joka vastaa myös porsastuotantotilojen tilahaastattelujen tekemisestä. Talvitie korostaa, ettei hän tule tilalle minään tarkastajana eikä syyllistämään ketään. Tilakäyntien tarkoituksena on etsiä kehitettäviä kohteita ja auttaa tilaa parantamaan entisestään bioturvaansa.

Sikaloihin parempaa bioturvaa

■ Teksti ja kuvat: Arto Takalampi

Sikaloiden bioturvallisuutta koetellaan entistä kovemmin, kun entiset ja uudet taudinaiheuttajat ovat vaarassa päästä sikalaan ja levitä siellä. Tautitapauksia aiheuttaa erityisesti hankala salmonella, mutta myös vähemmän vaaralliset taudit ovat uhka sikaloissa.

Lisäksi aivan Suomen itä- ja etelärajan tuntumassa naapurimaissa vaanii jo tuotantosikaloihin päässyt afrikkalainen sikarutto, joka voi levitä luonnossa liikkuvien villisikojenkin kautta Suomeen. Tuotantosikaloihin

Maan keskeisen sikatalousalueen emakkosikaloiden bioturvallisuutta kehitetään nyt tosissaan erityisellä hankkeella. Se tähtää tautitartunnoista johtuvien kustannusten alentamiseen ja elintarvikeketjulle aiheutuvien riskien vähentämiseen. Mukaan lähteville sikaloille laaditaan bioturvaluokitus ja -suunnitelma, joiden toivotaan alentavan vakuutusmaksuja.

päästessään se lopettaisi välittömästi esimerkiksi orastavan lihanviennin Kiinaan.

Suomalaisen sikaketjun alkupäässä olevien porsastuotantotilojen bioturvallisuustasosta ei ole kuitenkaan olemassa luotettava kokonaiskuvaa. Nyt Finnpig Oy:n ja Sata-

food Kehittämisyhdistyksen käynnistämällä hankkeella halutaan tilanteeseen parannus.

”Hankkeella kehitetään ja tehostetaan porsastuotantosikaloiden bioturvallisuuden suunnittelua, toteutusta ja arviointia. Hankealueen merkittävimmille porsastuo-

tantosikalaille tehdään bioturvaluokitus ja bioturvasuunnitelma”, tiivistää hankkeen projektipäällikkö, eläinlääkäri **Salla Talvitie** Satafoodista.

”Tämän avulla saadaan luotettava kuva tilojen bioturvan tasosta ja pystytään kehittämään sitä suunnitelmallisesti.”

Talvitie huomauttaa saman tien, että suomalaisten sikojen terveystilanne on monen taudin osalta maailmanlaajuisesti hyvä. Siihen on päästy alan ja viranomaisten tekemällä pitkäjänteisellä yhteistyöllä.

Esimerkiksi salmonella on Suomessa laisaa-asteisesti vastustettava eläintauti, ja sen torjunnassa on myös saatu erittäin hyviä tuloksia aikaan. Monissa maissa on jouduttu nostamaan kädet jo pystyyn.

Suomen muita maita tiukempi lainsäädäntö salmonellan torjunnassa on merkinnyt kuitenkin suomalaisille tuottajille ylimääräisiä kuluja eurooppalaisiin kollegoihin verrattuna.

Talvitie huomauttaa, että Suomen hyvästä eläintautitilanteesta huolimatta bioturvaa on koko ajan kehitettävä, kun tilakoko ja tautitartuntojen riski kasvavat. Bioturvan parantaminen heijastuu tilan toimintaan, talouteen ja koko sikaketjuun monella eri tavalla.

”Kun tartuntataudit saadaan vähene- mään, eläinten terveys paranee, samoin niiden tuotos, saadaan tasalaatuisempia eläimiä ja mikrobilääkkeitä tarvitsee käyttää aiempaa vähemmän eli kaikesta tästä koi- tuu taloudellista hyötyä”, hän listaa.

”Jos päädytään hoitamaan eläimen sairautta, silloin sekä tautisuojauksessa että eläintautien ennaltaehkäisyssä on jo ollut puutteita.”

Bioturvan tärkeyttä korostavat vielä suomalaisten lihatalojen aloittaman antibiootittoman lihantuotannon yleistymisen sekä lääkeresistenssin vuoksi tiukentuvat lääkkeiden käyttömahdollisuudet.

Tila-auditoinneista bioturvaluokitukseen

Hankealue kattaa Varsinais-Suomen, Satakunnan, Pirkanmaan, Hämeen, Pohjanmaan ja Etelä-Pohjanmaan Ely-keskusten alueet. Tälle alueelle sijoittuu 88,5 prosenttia Suomen emakoista.

Hankkeessa ovat mukana osarahoittajina myös Atria ja HKScan, ja hanke koskee niiden porsastuotantotiloja kyseisellä hankealueella. Lihasikalat eivät ole mukana hankkeessa.

Bioturvan kehittäminen aloitetaan emakosikalosta, koska niistä tauti voi levitä useampaankin lihasikalaan, ja niissä saneeraus on työläämpää sekä kalliimpaa kuin lihasikalossa.

”Emakosikalan saneerauksessa mene-

tetään jalostuseläimiä, vaikka joissain tapauksissa saneeraukset on mahdollista tehdä myös eläimiä säästäen. Saneeraus vaikuttaa koko lihaketjuun, kun lihasikalat eivät saa porsaita eivätkä lihatalot sikoja.”

”Vie oman aikansa ennen kuin sikala saadaan saneerattua ja sinne uudet porsivat emakot. Lisäksi saneeraukset ovat henkisesti ja fyysisesti raskaita tuottajille”, Talvitie sanoo.

Hankeyhteistyötä tehdään suurimpien, yli sadan emakon emakosikaloiden eli noin 80 sikalan kanssa. Niissä tuotetaan 80 prosenttia hankealueen välitetyistä porsaista eli noin 900 000 porsasta. Tavoitteena on saada luotettava bioturvaluokitus vähintään 60 emakosikalalle.

Bioturvaluokituksen pohjaksi tarvittavan materiaalin Talvitie kerää tilakohtaisesti kiertämällä kaikki mukaan lähtevät tilat tämän ja ensi vuoden alkupuoliskon aikana.

Tiedon keräämisessä käytetään Sikavan käyttöönottamaa tilatason Biocheck-arviointityökalua. Sitä täydennetään vielä haittaeläintorjunnan, tautisulkujen ja eläinten lastauksen riskiarvioinneilla.

”Tilojen lähteminen tähän mukaan on täysin vapaaehtoista, ja tilakäynnit ovat ilmaisia. Tarvittava tilamäärä ei ole vielä koossa, eli mukaan toivotaan lisää uusia tiloja.”

”Tärkeää olisi saada mahdollisimman paljon myös sellaisia tiloja, joilla on vielä parantamisen varaa bioturvassaan. Näin kokonaiskuva olisi kattavampi”, Talvitie kannustaa.

Hän korostaa, ettei tule tilakäynnille viranomaisena, tarkastajana, kummankaan lihatalon edustajana eikä hän ala myöskään etsimään virheitä tai syyllistämään ketään.

”Tulen tilalle Satafoodin edustajana. Tilakäyntien tarkoituksena on etsiä kehitettäviä kohteita ja auttaa tilaa parantamaan entisestään bioturvaansa. Tila hyötyy siitä parempana tuotoksena ja alemmina kustannuksina.”

Tiloilta kerättävä tieto kootaan yhteen, pisteytetään ja sen perusteella tiloille lasketaan niiden bioturvaluokka eli riskiluokitus. Talvitie huomauttaa, että tilojen sijoittuminen luokituksessa jää niiden omaan tietoon.

”Koko aineistosta lasketaan kunkin luokan prosentuaaliset osuudet. Näin saadaan luotettavaa tietoa siitä, missä porsastuotantotilojen riskiluokituksessa kokonaisuudessaan mennään.”

Pieni tautiriski alentaa vakuutusmaksua

Tilakohtainen bioturvaluokitus antaa sikatalousyrittäjälle hyvän käsityksen tilansa nykytasosta suhteessa muihin tiloihin. Riskiluokituksen tavoitteena onkin herätellä yrittäjää kehitystyöhön.

Jos yrittäjä haluaa, tilalle tehdään lisäksi bioturvasuunnitelma, jonka toteuttamalla pystyy nostamaan luokitustaan. Suunnitelmassa määritellään yksinkertaisesti ne tilan toimintatavat, joilla taudinaiheuttajien pääsy sikalaan estetään.

Suunnitelman tekeminen maksaa emak-

Bioturvallisuushanke toteutetaan porsastuotantosikalossa, koska niissä mahdollinen eläintauti kuten salmonella vaikuttaa koko sikaketjuun. Niissä myös tautien saneeraaminen on kaikkein vaikeinta. Kuolleisuuden ja eläintautien vähentäminen tuo porsastuotantotiloille suoraa taloudellista hyötyä. Isossa sikalassa jo yhden taudin aiheuttama haitta voi merkitä jopa parin tuhannen porsaan myyntituloa vastaavaa menetystä.

Vehmaalainen Pirteä Porsas Oy satsaa uudessa sikalainvestointissaan bioturvallisuuteen. Elokuussa osakkaista Jari Kaskinen (vasemmalla) ja Jyrki Hellä tutkivat sikalaysikköjen yhdyskäytävän valetavaa pohjaa.

Salmonella on kallis taakka sikaloille

Eläintautien aiheuttama eläinten sairastuminen ja kuolleisuus sekä tuotannon menetykset aiheuttavat kotieläintiloille huomattavat kustannukset. Kun tilalla joudutaan käynnistämään saneeraus, se vasta maksaakin.

■ Salmonellasta koituvat ison sikalan saneerauskustannukset nousevat miljoonaluokkaan, esimerkiksi tuhannen emakon sikalassa jopa useaan miljoonaan euroon. Kustannuksia aiheuttavat esimerkiksi eläinten lopettaminen, sikalan ja sen rakenteiden kallis puhdistaminen ja desinfiointi tai uusiminen sekä tuotannon uudelleen käynnistäminen.

Päälle tulee vielä saneerauksesta aiheutuva, useita kuukausia ja jopa vuoden kestävä tuotannon keskeytys tulonmenetyksineen.

Vaikka eläintautia ei tilalla olisi ollutkaan, jo siihen varautuminen ja sen torjunta maksavat. Sikatiloilla pitää käytännössä olla eläintautivakuutus turvaamassa tuotannon jatkumisen tautitartunnan ja saneerauksen jälkeen.

Lihatalot ovat hoitaneet vakuuttamisen neuvottelemillaan ryhmäeläintautivakuutuk-

silla, ja sikatilat maksavat vakuutuksesta liikevaihtonsa mukaan. Atria edellyttää tuottajilta vakuutuksen ottamista, HKScanilla se on vapaaehtoinen, mutta ”vahvasti suositeltu”.

Ryhmäeläintautivakuutus korvaa yleisimpien eläintautien aiheuttamia kustannuksia. Kolmen viime vuoden aikana on näistä vakuutuksista maksettu suoria korvauksia arviolta 10 miljoonaa euroa, mutta välillisten vahinkojen summa arvioidaan vähintään samaksi.

Vakuutuksen omavastuuosuus voi olla sikalassa 10–20 prosenttia eli miljoonan euron saneerauslaskusta tuottajan maksettavaksi saattaa jäädä jopa 200 000 euroa.

Isot sikatilat kokevatkin vakuutusmaksujen ja -kustannusten olevan jo kipurajalla ja myös maksuperusteet koetaan etenkin salmonellassa epäoikeudenmukaisiksi. Lailla vas-

tustettavan salmonellan torjuntaperuste on kansanterveydellinen, mutta silti torjunnan ja saneerauksen kustannukset kaatuvat tilatasolle.

”Vaikka ryhmäeläintautivakuutus korvaa omavastuulla vähennetyn vahingon, omavastuu nousee isossa yksikössä korkeaksi. Samoin vakuutusmaksut alkavat olla tolkutoman korkeat”, sanoo sikatalousyrittäjä **Jyrki Hellä**.

Hänellä on yhtiökumppaneidensa kanssa sikalat kotikunnassaan Vehmaalla Varsinais-Suomessa ja Kauhavalla Etelä-Pohjanmaalla.

Heillä edellyttäisikin, että myös valtio kantaisi vastuunsa Suomen salmonellatorjunnasta. Kansalliseen valvontaohjelmaan perustuvana salmonellan torjunta on yhteiskunnan liha-alalle määräämä toimi, joka aiheuttaa tiloille lisäkustannuksia.

”Euroopasta tulee Suomeen liharuokainetta kilpailemaan meidän tuotantomme kanssa, mutta siinä lihassa ei ole tätä kustannusta”, hän lisää.

”Suomessa on muitakin vastaavanlaisia yhteiskunnan määräämiä vaatimuksia tuotannolle, mutta ei niistä saa kaupassa mitään lisäarvoa.”

Heidän mielestään Suomessa ei ainakaan julkisessa laitosruokailussa saisi hyväksyä sel-

laisen tuontilihan käyttämistä, jonka tuontaoedellytykset eivät täytä suomalaisia kriteereitä.

"Kyllä yhteiskunnan pitäisi tuntea vastuunsa, kun sen vaatimuksesta kotimainen lihantuotanto joutuu kantamaan lisäkustannuksia. Ruokatoimituksia kilpailutettaessa tuontilihan minimivaatimukset pitäisi olla samat, joita lainsäädäntömme vaatii meidän omalta tuotannoltamme", hän edellyttää.

Tuotantotiloista ei saa umpinaista pulloa

Monet viimeaikaisista salmonellatartunnoista ovat olleet ympäristöperäisiä. Niitä vastaan voi sikaloissa suojautua eri varoimenpitein, mutta täysin umpinaiseksi salmonellan reittiä sikalaan ei saa.

Laki esimerkiksi vaatii, että sioilla on oltava karsinoissaan virikkeenä muun muassa olkea, jotta ne voivat toteuttaa lajinnukun käyttötarvettaan. Olki kerätään viljapelloilta yleensä avonaisiin paaleihin, joille esimerkiksi naakat tai jopa villisiat pääsevät vapaasti ulostamaan.

Nämä samat oljet saattavat päätyä sellaisenaan oman tai vieraan sikalan karsinaan virikkeeksi, jolloin tuottajan on lähes mahdoton tietää tästä ja siten tukkia salmonellan reittiä.

"Pyöröpaalissa olevan olkimassan desinfiointi on aika haastavaa ainakin olkipihaton tarvitsemisissä määrissä", Heillä sanoo.

Suurimmat riskit koko ketjulle ovat isoissa porsastuotantosikaloissa, koska niistä toimitetaan porsaita useaan, jopa kymmeneen lihasikalaa. Lihasikalan mahdollisuudet torjua kattavasti eläinnekseen mukana tulevaa salmonellaa ovat rajalliset.

Tästä yhtiökumppaneilla Heillä ja **Jari Kaskisella** on kokemusta Kauhavan sikalassaan viime vuoden keväältä: ulkopuoliselta emakkotilalta tulleista porsaista löytyi salmonellaa. Heti kun asia ilmeni, ryhdyttiin sikalassa kaikkiin varoimenpiteisiin.

"Ehkä sen ansiota salmonella rajoittui vain yhteen osastoon. Yhteisymmärryksessä eri tahojen kanssa päädyttiin, että koko yksikkö tyhjennetään varmuustoimenpiteenä", Heillä sanoo.

Saneeraus oli kaikkiaan melko iso urakka, kun tartunnan saaneen osaston eläimet hävitettiin pois, vähänkin rikkinaiset kalusteet uusittiin kouruja myöten ja tuotiin uutta tilalle. Kaikkiaan vei kuusi kuukautta ennen kuin sikalaan voitiin tuoda uudet porsaat. **AT**

komäärästä riippuen 100–200 euroa. Jos yrittäjä haluaa nostaa tilansa luokitusta suunnitelman toteuttamisen jälkeen, se vaatii uuden, ilmaisen auditointikäynnin.

"Kun tottumus on toinen luonto, voi tiloilla päästä jo pienellä toimintatavan muutoksella eteenpäin. Usein se vain vaatii jonkun ulkopuolisen tuoppausta alkaa ajatella tautisuojausasioita eri kantilta ja tehdä asiat pikkuisen eri lailla kuin ennen", Talvite herättelee.

Bioturvallisuuden parantaminen saattaa vaatia myös huomattavia investointeja. Tutkimukset kuitenkin osoittavat, että bioturvan parantamisella saavutettavat hyödyt voivat olla moninkertaiset investointikustannuksiin verrattuna eli tilat hyötyvät niistä taloudellisesti.

Bioturvallisuudella pyritään vaikuttamaan sikatilojen talouteen myös ryhmäeläintautivakuutusten alempien maksujen kautta.

Tilojen vakuutukset eläintauteja vastaan on isojen taloudellisten riskien vuoksi hoidettu liha-alan ottamien ryhmävakuutusten kautta, ja tila maksaa vakuutuksesta liikevaihtonsa mukaan. Tiloilla ei ole juurikaan mahdollisuutta vaikuttaa omilla toimillaan vakuutusmaksuun tai korvauksiin.

"Nyt meidän tavoitteenamme on, että hankkeessa tehtävän luotettavan bioturvaluokituksen perusteella sikaloiden riskitaso voitaisiin ottaa huomioon vakuutusmaksuissa."

"Ne tilat, joilla luokitus on hyvä eli asiat kunnossa, hyötyisivät siitä taloudellisesti alempina vakuutusmaksuina. Vastaavasti niiden tilojen, joiden bioturvassa on kohennettavaa, motivaatio parantaa bioturvaa ja näin vaikuttaa omaan vakuutusmaksuunsa lisääntymään", Talvite havainnollistaa. □

Kirjoittaja on vapaa maataloustoimittaja.

Naakoista salmonellarypäs kauhavalalaistiloilla

■ Syyskuun alussa todettiin Kauhavalla paikallinen salmonellatartunta, joka lopulta koski kaikkiaan neljää liha-karja- ja maitotilaa. Mistään epidemiasta ei voida kuitenkaan puhua, sillä tartunta oli hyvin rajallinen eikä se esimerkiksi levinnyt eläinten mukana laajemmalle.

Eläinten terveys ETT ry:n mukaan vastaavia salmonellaryppäitä on tullut vastaan vuosien saatossa ennenkin juuri syksyisin.

Salmonella löytyi muuten terveen tuntuisista eläimistä eläinkauppaan liittyvässä rutiininäytteessä. Tartunta epäiltiin heti ympäristöperäiseksi eli lähinnä naakkojen levittämäksi, mikä myöhemmissä tutkimuksissa varmistuikin.

Alueella oli todettu iso naakkarparvi, ja naakat levittivät tartuntaa hyvin lähelle sijaitsevien tilojen välillä. Useimmissa tapauksissa naakat pääsivät liikaamaan nautojen rehua ulosteillaan jossain vaiheessa kunkin tilan rehuketjua.

Läheskään kaikissa naakkojen ulosteesta otetuissa näytteissä ei kuitenkaan todettu salmonellaa.

Kaikkialla neljällä tilalla aloitettiin välittömästi saneeraustoimenpiteet, joista yksi tila on vähitellen vapautumassa.

Seinäjoen kaupungin johtava hygienikko **Seppo Kangas** sanoo, että monilla kauhavalalaistiloilla alettiin tartunnan selvityä ottaa oma-aloitteisesti ja aktiivisesti näytteitä. Pelkona oli salmonellan leviäminen laajemmalle, mutta tulokset olivat puhtaat.

"Positiivista palautetta onkin tullut paljon, että tilanteeseen herättiin välittömästi eikä salmonella päässyt leviämään laajemmalle. Silloin tilanne olisi ollut huomattavasti hankalampi ja saneeraus vaikeampi", hän sanoo.

Nautakarjatilan saneerauksen työ määrä ja kustannukset vaihtelevat Kankaan mukaan paljon. Joku tila voi päästä hyvin vähällä, mutta toisella tilalla saneeraus joudutaan laajentamaan tilojen puhdistamisen ja desinfiointien lisäksi rakenteiden purkamiseen ja huonokuntoisimpien eläinten hävittämiseen asti.

"Nauta puhdistuu itse salmonellasta ajan kuluessa, ellei se saa uutta tartuntaa esimerkiksi ruokintakäytävältä, rehusta tai vedestä", hän huomauttaa.

Nautatiloilla tulisikin huolehtia koko rehuketjun puhtaana pysymisestä varastoinnissa, rehunjaossa sekä ruokintapöydällä. **AT**